

การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทย An Analysis of Economic Factors Affecting Value-Added Tax (VAT) Revenue in Thailand

กัญญาวิรุ ปันทองพันธุ์¹ ธนดล แซ่ตั้ง² ธนวิทย์ นิยมผล³ กษิตศิ ดิบุตชา⁴ ธนวัฒน์ อินสน⁵ นภัสกร หนองชีว⁶
ยุทธภูมิ ธนาภิภิสุทธิ⁷

1-6 นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Email (1-6): s66127338038@ssru.ac.th, s66127338024@ssru.ac.th, s66127338012@ssru.ac.th,
s66127338023@ssru.ac.th, s66127338014@ssru.ac.th, s66127338027@ssru.ac.th

7 สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Email:
yuthapom.th@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2553 ถึง ไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2568 รวมทั้งสิ้น 64 ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการถดถอย ด้วยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares : OLS) โดยแบ่งแบบจำลองออกเป็น 4 รูปแบบ เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า R^2 เท่ากับร้อยละ 52.55 ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และส่งผลในทิศทางบวกต่อรายได้ภาษี ได้แก่ รายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มงวดก่อนหน้า การบริโภคภาคเอกชน และจำนวนนักท่องเที่ยว ในขณะที่ดัชนีราคาผู้บริโภคมีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ตัวแปรหุ่นพบว่ามาตรการทางภาษีของภาครัฐมีส่วนช่วยส่งเสริมการจัดเก็บรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มได้อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ภาษีมูลค่าเพิ่ม, ปัจจัยทางเศรษฐกิจ, แบบจำลองเศรษฐมิติ

Abstract

This research aims to analyze the economic factors affecting Value-Added Tax (VAT) revenue in Thailand using quarterly time-series data from Q1:2010 to Q4:2025, totaling 64 observations. The data were analyzed through Ordinary Least Squares (OLS) regression, with four distinct model specifications employed to test the influence of various independent variables. The empirical results demonstrate that the model effectively explains the variations in VAT revenue, achieving an R^2 of 52.55. At a 0.05 significance level, the factors exerting a positive impact on tax revenue include lagged VAT revenue, private consumption, and the number of tourists. Conversely, the Consumer Price Index shows a statistically significant inverse relationship with VAT collection. Furthermore, the dummy variable analysis indicates that government tax measures significantly enhance the efficiency of VAT revenue collection.

Keywords: Value-Added Tax (VAT), Economic Factors, Econometric Model

บทนำ

สภาวะการณ์ปัจจุบันและบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ของภาษีมูลค่าเพิ่ม (The Context) ในโครงสร้างรายได้ของประเทศไทย ภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax: VAT) ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เป็นแหล่งเงินคลังหลักที่มีสัดส่วนสูงที่สุดเท่านั้น แต่ยังถือเป็นเครื่องมือทางนโยบายที่สะท้อนถึงสุขภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม เนื่องจากจัดเก็บจากฐานการบริโภคซึ่งครอบคลุมทุกกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ดังนั้นการขยายตัวหรือหดตัวของรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มจึงมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับเสถียรภาพของการบริโภคภาคเอกชนและการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) แม้ภาษีมูลค่าเพิ่มจะเป็นรายได้ฐานที่สำคัญ แต่ในทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าประสิทธิภาพการจัดเก็บต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนอย่างรุนแรงจากปัจจัยภายนอกและภายในที่คาดการณ์ได้ยาก ประการแรก คือปัญหาเงินเฟ้อและดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) ที่ผันผวน ซึ่งในแง่หนึ่งอาจทำให้มูลค่าภาษีเพิ่มขึ้นแต่ในอีกแง่หนึ่งกลับบั่นทอนกำลังซื้อที่แท้จริงของประชาชนอย่างรุนแรง ประการต่อมาคือการพึ่งพาภาคการท่องเที่ยวซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตการณ์เช่นการแพร่ระบาดของโควิด-19 ฐานภาษีจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เคยเป็นฟันเฟืองหลักกลับหายไปทันที

สถานการณ์ดังกล่าวสร้างความเสี่ยงต่อการประมาณการรายได้ของภาครัฐ หากขาดความเข้าใจที่ชัดเจนว่าปัจจัยใดมีน้ำหนักส่งผลต่อรายได้ภาษีมากกว่ากัน หรือมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่รัฐนำมาใช้ (เช่น โครงการคนละครึ่ง หรือมาตรการทางภาษีต่างๆ) ส่งผลบวกต่อการจัดเก็บภาษีในระดับที่คุ้มค่าหรือไม่ ความไม่ชัดเจนนี้อาจนำไปสู่ความผิดพลาดในการวางแผนงบประมาณแผ่นดินและนโยบายการคลัง จากสภาพปัญหาข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาเชิงประจักษ์โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาในระยะยาว (พ.ศ. 2553 - 2568) ซึ่งครอบคลุมทั้งช่วงเศรษฐกิจปกติและช่วงวิกฤต เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยกำหนดที่มีนัยสำคัญต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งในด้านการบริโภค ราคาสินค้า และจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงการวัดผลกระทบจากมาตรการรัฐผ่านตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ช่วยให้รัฐบาลสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การจัดเก็บภาษีให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประเภทอนุกรมเวลา (Time Series Data) รายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2553 ถึงไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2568 รวมทั้งสิ้น 64 ข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมสรรพากร กรมการปกครอง ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมาตรการและนโยบายภาครัฐ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ รายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม จำนวนประชากร ดัชนีราคาผู้บริโภค มูลค่าการนำเข้าสินค้าและบริการ การบริโภคภาคเอกชน รายได้ผลผลิตนอกภาคเกษตร และ

จำนวนนักท่องเที่ยว ตลอดจนตัวแปรเชิงนโยบายในรูปแบบตัวแปรหุ่น เช่น ช่วงสถานการณ์โควิด-19 นโยบายลดหย่อนภาษี และโครงการคนละครึ่ง โดยข้อมูลทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความครบถ้วนและความต่อเนื่องของข้อมูลในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้เหมาะสมต่อการวิเคราะห์เชิงเศรษฐมิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยแบ่งปัจจัยออกเป็น 2 กลุ่มหลัก กลุ่มแรกคือปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งอ้างอิงตามทฤษฎีฐานการบริโภค โดยคาดการณ์ว่าการขยายตัวของ การบริโภคและการท่องเที่ยวจะส่งผลบวกต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม เช่นเดียวกับอัตราเงินเฟ้ออาจส่งผลกระทบเช่นกัน กลุ่มที่สองคือ ปัจจัยด้านนโยบายและเหตุการณ์พิเศษ ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยนำมาแปลงเป็นตัวแปรหุ่น เพื่อทดสอบว่าเหตุการณ์ไม่ปกติอย่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 หรือนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ มีอิทธิพลต่อระดับรายได้ภาษีอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

$$VAT_t = f(VAT_{t-1}, Pop_t, CPI_t, Consumption_t, Imp_t, Production_t, Tour_t, D_1, D_2, D_3)$$

โดยที่ VAT_t หมายถึงรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม ณ เวลา t และ VAT_{t-1} หมายถึงรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มในไตรมาสก่อนหน้า (ล้าหน้า) ส่วนตัวแปรอิสระประกอบด้วย Pop_t คือ จำนวนประชากร (คน) CPI_t คือดัชนีราคาผู้บริโภคหรือเงินเฟ้อ (ร้อยละ) $Consumption_t$ คือการบริโภคภาคเอกชน Imp_t คือมูลค่าการนำเข้าสินค้าและบริการ และ $Production_t$ คือรายได้หรือผลผลิตนอกภาคเกษตร โดยทั้งสามตัวแปรมีหน่วยเป็นล้านบาท ขณะที่ $Tour_t$ คือจำนวนนักท่องเที่ยว (คน)

นอกจากนี้ แบบจำลองยังใช้ตัวแปรหุ่นเพื่อสะท้อนผลของเหตุการณ์และนโยบายภาครัฐ ได้แก่ D_1 แทนช่วงโควิดล็อกดาวน์ โดยกำหนดค่า 1 ในช่วงไตรมาสที่ 2 พ.ศ. 2563 ถึงไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2565 และค่า 0 ในช่วงอื่น D_2 แทนนโยบายลดหย่อนภาษี โดยกำหนดค่า 1 ในไตรมาสที่ 1 ของ พ.ศ. 2566–2568 และไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2568 และค่า 0 ในช่วงอื่น และ D_3 แทนนโยบายคนละครึ่ง โดยกำหนดค่า 1 ในไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2563 ไตรมาสที่ 1 และ 3 พ.ศ. 2564 ไตรมาสที่ 3 พ.ศ. 2565 และไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2568 และค่า 0 ในช่วงอื่น

2. สมมติฐานการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดให้ตัวแปรภาษีมูลค่าเพิ่มปีก่อนหน้า ($VAT-1$) จำนวนประชากร (Pop) การบริโภคภาคเอกชน ($Consumption$) มูลค่าการนำเข้า (Imp) รายได้ผลผลิตนอกภาคเกษตร ($Production$) จำนวนนักท่องเที่ยว ($Tour$) นโยบายลดหย่อนภาษี (D_2) และนโยบายคนละครึ่ง (D_3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม เนื่องจากตัวแปรเหล่านี้สะท้อนความต่อเนื่องของฐานภาษี ขนาดตลาด การใช้จ่าย การนำเข้า การผลิต การท่องเที่ยว และมาตรการกระตุ้นการบริโภคของภาครัฐ ในทางตรงกันข้าม ดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) และช่วงโควิดล็อกดาวน์ (D_1) ถูกคาดว่าจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม เนื่องจากภาวะเงินเฟ้ออาจลดอำนาจซื้อที่แท้จริงของประชาชน ขณะที่มาตรการล็อกดาวน์จำกัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการบริโภค ส่งผลให้ฐานภาษีมูลค่าเพิ่มลดลง

3. การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม สามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

งานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะตัวแปรผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งสะท้อนระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม ภารดี (2553) พบว่ารายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม ขณะที่สุภัทธมา (2559) พบว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุของการเพิ่มขึ้นของรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจขยายตัว ภาคธุรกิจมีการลงทุนและการจ้างงานเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีอำนาจซื้อสูงขึ้นและเกิดการบริโภคสินค้าและบริการมากขึ้น อันนำไปสู่การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ ภาษีมูลค่าเพิ่มยังถือเป็นแหล่งรายได้สำคัญของภาครัฐ โดยมีสัดส่วนต่อรายได้รวมและต่อ GDP อยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับภาษีประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางส่วนได้สะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยภารดี (2553) ตั้งข้อสังเกตว่า ในบางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ภาคการขายส่งและการขายปลีก ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มกับ GDP อาจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเสมอไป ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากมาตรการยกเว้นภาษีให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อยที่มีรายรับไม่เกิน 1.8 ล้านบาทต่อปี ตลอดจนการยกเว้นภาษีสำหรับการส่งออก ซึ่งส่งผลให้ฐานภาษีที่แท้จริงแตกต่างจากระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

ปัจจัยเชิงโครงสร้างและตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคอื่น ๆ ก็มีบทบาทสำคัญต่อการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มเช่นกัน ชนิกันต์ และ อีร์ศักดิ์ (2567) พบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) ในระดับจังหวัดมีผลเชิงบวกต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาในระบบเศรษฐกิจมีส่วนต่อการขยายตัวของฐานภาษี นอกจากนี้ จำนวนประชากรและรายได้ในภาคอุตสาหกรรมยังเป็นตัวแปรสำคัญที่สนับสนุนการเพิ่มขึ้นของรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวสะท้อนทั้งขนาดของตลาด กำลังซื้อ และศักยภาพในการผลิตของพื้นที่ ในขณะเดียวกันประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีหรือความพยายามทางภาษี (Tax Effort) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ประเมินความสามารถของรัฐในการจัดเก็บภาษีเมื่อเทียบกับศักยภาพที่ควรจัดเก็บได้ โดยการใช้ดัชนีความพยายามทางภาษี (Tax Effort Index) เป็นเครื่องมือวัดประสิทธิภาพดังกล่าว ชนิกันต์ และ อีร์ศักดิ์ (2567) ได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในระดับพื้นที่ และพบว่าหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสูงจะมีค่าดัชนีมากกว่า 1 เช่น สำนักงานสรรพากรพื้นที่สตูลและตรัง ขณะที่พื้นที่ซึ่งจัดเก็บภาษีได้น้อยกว่าศักยภาพจะมีค่าดัชนีต่ำกว่า 1 ผลการศึกษานี้สะท้อนว่านอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยตรงแล้ว ประสิทธิภาพของระบบการจัดเก็บภาษีและความสามารถในการบริหารภาษีของหน่วยงานภาครัฐก็เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มเช่นเดียวกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาใช้วิธีประมาณค่าการสมการถดถอยแบบจำลองในรูปแบบลอการิทึม (Log-linear model) เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มกับตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยค่าสัมประสิทธิ์สามารถตีความในรูปของความยืดหยุ่นได้โดยตรงซึ่งได้สมการดังนี้

$$\ln VAT_t = \beta_0 + \beta_1 \ln VAT_{t-1} + \beta_2 \ln Pop_t + \beta_3 \ln CPI_t + \beta_4 \ln Consumption_t + \beta_5 \ln Imp_t + \beta_6 \ln Production_t + \beta_7 \ln Tour_t + \beta_8 D_1 + \beta_9 D_2 + \beta_{10} D_3 + \varepsilon_t$$

ผลการวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบจำลองลอการิทึม (Log-linear model) โดยแปลงตัวแปรให้อยู่ในรูปของลอการิทึมธรรมชาติ (ln) เนื่องจากช่วยลดปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ของข้อมูล (Heteroskedasticity) และเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการประมาณค่า นอกจากนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สามารถตีความเป็นความยืดหยุ่น (Elasticity) ได้โดยตรง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระร้อยละ 1 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามร้อยละเท่าใด อีกทั้งยังช่วยลดความเอนของข้อมูลและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีลักษณะเชิงเส้นมากขึ้น จึงเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์เชิงเศรษฐมิติในการศึกษารุ่นนี้

จากตารางที่ 1 เมื่อนำตัวแปรตามและตัวแปรอิสระมาประมาณค่าด้วยสมการถดถอย โดยแบบจำลองที่ 1 เป็นการนำตัวแปรอิสระทุกตัวแปรมาประมาณการ พบว่าตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งหมด 7 ตัวแปร ได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่มไตรมาสก่อนหน้า (lnVAT-1) การบริโภคภาคเอกชน (lnConsumption) มูลค่าการนำเข้าสินค้าและบริการ (lnImp) จำนวนนักท่องเที่ยว (lnTour) ดัชนีราคาผู้บริโภค (lnCPI) ตัวแปรหุ่นช่วงโควิดล็อกดาวน์ (D₁) นโยบายลดหย่อนภาษี (D₂) และนโยบายคนละครึ่ง (D₃) ในขณะที่แบบจำลองที่ 2-4 ผู้วิจัยได้ประมาณค่าแบบจำลองเพื่อแก้ปัญหา Multicollinearity โดยผล Variance Inflation Factor (VIF) พบว่าตัวแปร lnProduction, lnConsumption และ lnImp มีความสัมพันธ์ร่วมกับตัวแปรอื่นในระดับสูง ซึ่งอาจกระทบต่อความเสถียรของค่าสัมประสิทธิ์และนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นแบบจำลองที่ 2-4 จึงทดลองตัดตัวแปรดังกล่าวออกบางส่วนเพื่อเปรียบเทียบผลการประมาณค่าลดผลกระทบจากปัญหา Multicollinearity

สำหรับแบบจำลองที่ 2 เป็นการเลือกตัดตัวแปรรายได้ผลผลิตนอกภาคเกษตร (lnProduction) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งหมด 7 ตัวแปรภาษีมูลค่าเพิ่มไตรมาสก่อนหน้า (lnVAT-1) การบริโภคภาคเอกชน (lnConsumption) มูลค่าการนำเข้าสินค้าและบริการ (lnImp) จำนวนนักท่องเที่ยว (lnTour) ดัชนีราคาผู้บริโภค (lnCPI) ตัวแปรหุ่นช่วงโควิดล็อกดาวน์ (D₁) นโยบายลดหย่อนภาษี (D₂) ในขณะที่แบบจำลองที่ 3 เป็นการเลือกตัดตัวแปร รายได้ผลผลิตนอกภาคเกษตร (lnProduction) และ การบริโภคภาคเอกชน (lnConsumption) ตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีตัวแปร ได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่มไตรมาสก่อนหน้า (lnVAT-1) ดัชนีราคาผู้บริโภค (lnCPI) และตัวแปรหุ่น นโยบายลดหย่อนภาษี (D₂) นอกจากนี้แบบจำลองที่ 4 เป็นการเลือกตัดตัวแปร มูลค่าการนำเข้าสินค้าและบริการ (lnImp) พบว่าตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่มปีก่อนหน้า (lnVAT-1)

ตารางที่ 1 ผลปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม พ.ศ. 2553 – 2568

ตัวแปร	แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3	แบบจำลองที่ 4
ค่าคงที่	-18.3891 (-0.1175)	139.4529 (1.6445)	2.7480 (0.0658)	6.7808 (0.1182)
$\ln VAT_{t-1}$	0.3502** (2.5734)	0.3090** (2.3368)	0.4561*** (4.1386)	0.4721 *** (4.3093)

ตัวแปร	แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3	แบบจำลองที่ 4
$\ln Pop_t$	2.1512 (0.2358)	-7.1392 (-1.4808)	0.8474 (0.3436)	0.1766 (0.0521)
$\ln CPI_t$	-1.2044* (-2.1508)	-1.2129** (-2.1570)	1.2244* (1.8487)	0.9031 (1.6155)
$\ln Consumption_t$	1.6253** (2.2440)	1.2645* (1.9116)	-	0.0295 (0.1309)
$\ln Imp_t$	-0.9867* (-1.7126)	-1.1606** (-2.0727)	0.1503 (0.7925)	-
$\ln Production_t$	-1.1754 (-1.1979)	-	-	0.1766 (0.0521)
$\ln Tour_t$	0.0891** (2.5349)	0.0832** (2.3806)	0.0475 (1.5681)	0.0378 (1.3465)
D_1	0.3190* (1.980648)	0.3412** (2.1240)	0.1653 (1.2244)	0.1268 (1.0007)
D_2	0.2437** (2.1960)	0.2055* (1.9250)	0.2014* (1.8404)	0.1744 (1.5998)
D_3	0.0945 (0.8802)	0.0710 (0.6696)	0.0601 (0.5542)	0.0553 (0.5070)
Observations	61	61	61	61
R ²	0.5255	0.5119	0.4770	0.4708
F-statistics	5.5395	5.9448	5.9285	5.7842
Prob.	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

หมายเหตุ: ค่า Durbin-Watson statistic ของแบบจำลองที่ 1 เท่ากับ 1.8619 และ LM Test ค่า Prob. = 0.6610

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10, ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05, *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และค่าในวงเล็บ คือ t-tatic

ผลการประมาณค่าพบว่าแบบจำลองที่ 1 มีค่า $R^2 = 0.5255$ แสดงว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มได้ร้อยละ 52.55 โดยตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ไตรมาสก่อนหน้า ($\ln VAT-1$) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกที่ระดับ 0.05 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้รายได้ภาษีเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.35 สะท้อนลักษณะความต่อเนื่องของฐานภาษี ขณะที่การบริโภคภาคเอกชน ($\ln Consumption$) มีอิทธิพลสูงที่สุด โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้รายได้ภาษีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.63 และจำนวนนักท่องเที่ยว ($\ln Tour$) ส่งผลบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ทำให้รายได้ภาษีเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.09

ในทางตรงกันข้าม ดัชนีราคาผู้บริโภค ($\ln CPI$) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้รายได้ภาษีลดลงร้อยละ 1.20 สะท้อนผลกระทบของค่าครองชีพต่อกำลังซื้อ ส่วนมูลค่าการนำเข้า ($\ln Imp$) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ทำให้รายได้ภาษีลดลงร้อยละ 0.99 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ขณะที่จำนวนประชากร ($\ln Pop$) และรายได้ผลผลิตนอกภาคเกษตร ($\ln Production$) แม้มีความสัมพันธ์เชิงบวกและลบตามลำดับ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ทำให้รายได้ภาษีเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.15 และการผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้รายได้ภาษีลดลงร้อยละ 1.18

ผลการทดสอบผลกระทบจากเหตุการณ์โควิด-19 และนโยบายภาครัฐผ่าน พบว่ามาตรการลดหย่อนภาษี (D_2) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกซึ่งสะท้อนว่านโยบายภาษียมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มประมาณ 24.37 ล้านบาท ขณะที่ช่วงโควิด-19 (D_1) มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน อธิบายได้จากการปรับตัวของพฤติกรรมผู้บริโภคสู่ออนไลน์มากขึ้น ส่วนโครงการคนละครึ่ง (D_3) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีผลเชิงบวกต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มประมาณ 9 ล้านบาท

นอกจากนี้ ผลการตรวจสอบปัญหา Autocorrelation ของค่าคลาดเคลื่อนพบว่าแบบจำลองที่ 1 มีค่า Durbin-Watson (DW) เท่ากับ 1.8619 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าวิกฤติจากตาราง DW ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่าได้ค่า $d_L \approx 1.22$ และ $d_U \approx 1.98$ ดังนั้นค่า DW อยู่ระหว่าง d_L และ d_U จึงยังไม่สามารถสรุปผลได้ว่าเกิดปัญหา Autocorrelation ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเพิ่มเติมด้วยวิธี Breusch-Godfrey หรือ LM Test ซึ่งพบว่าค่า Probability มีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 จึงสรุปได้ว่าแบบจำลองนี้ไม่มีปัญหาของค่าคลาดเคลื่อน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทยที่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างชัดเจน โดยตัวแปรภาษีมูลค่าเพิ่มในอดีต ($\ln VAT-1$) ที่มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติบ่งชี้ถึงลักษณะการพึ่งพาในอดีตของรายได้ภาษีซึ่งอาจสะท้อนถึงความต่อเนื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของภาครัฐ ขณะที่การบริโภคภาคเอกชน ($\ln Consumption$) มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญสูง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นภาษีทางอ้อมที่ผูกกับการใช้จ่ายโดยตรง ด้านจำนวนนักท่องเที่ยว ($\ln Tour$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกสะท้อนบทบาทของอุปสงค์จากต่างประเทศในการขยายฐานภาษี ส่วนดัชนีราคาผู้บริโภค ($\ln CPI$) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญซึ่งชี้ว่าภาวะเงินเฟ้อส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อที่แท้จริงและลดปริมาณการบริโภค

ในด้านนโยบาย ตัวแปรหุ่นมาตรการลดหย่อนภาษี (D_2) มีผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญ แสดงว่านโยบายดังกล่าวช่วยกระตุ้นการบริโภคและขยายฐานภาษี ขณะที่โครงการคนละครึ่ง (D_3) แม้ไม่มีนัยสำคัญ แต่มีทิศทางเชิงบวก สะท้อนบทบาทในการเพิ่มกำลังซื้อและนำธุรกรรมเข้าสู่ระบบภาษีมากขึ้น ส่วนตัวแปรที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ได้แก่ การนำเข้า ($\ln Imp$) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงลบ อาจเนื่องจากการนำเข้าส่วนหนึ่งเป็นสินค้าทุนหรือวัตถุดิบที่ยังไม่ก่อให้เกิดการบริโภคขั้นสุดท้าย และการผลิตนอกภาคเกษตร ($\ln Production$) ที่ไม่มีนัยสำคัญ สะท้อนว่าการผลิตไม่ได้แปรเป็นการบริโภคในประเทศโดยตรง นอกจากนี้ ตัวแปรโควิด-19 (D_1) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งอาจเกิดจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคสู่ช่องทางออนไลน์ที่ยังคงอยู่ในระบบภาษี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผลการศึกษาพบว่า การบริโภคภาคเอกชนและดัชนีราคาผู้บริโภคมีอิทธิพลอย่างมากต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม รัฐบาลจึงควรให้ความสำคัญกับมาตรการควบคุมเงินเฟ้อและนโยบายอุดหนุนค่าครองชีพในช่วงที่ราคาสินค้าพุ่งสูงขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้ปริมาณการบริโภคโดยรวมลดลงจนส่งผลกระทบต่อรายได้จัดเก็บของรัฐ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพส่งผลบวกต่อรายได้ภาษีอย่างมีนัยสำคัญ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายต่อหัวสูงขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดเก็บภาษีจากภาคบริการ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งถัดไป ควรศึกษารายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มแยกตามประเภทกิจการ เช่น ภาคการผลิต ภาคการค้าส่งและค้าปลีก เพื่อให้เห็นผลกระทบของปัจจัยเศรษฐกิจและนโยบายภาครัฐต่อฐานภาษีในแต่ละอุตสาหกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เพิ่มตัวแปรด้านพฤติกรรมผู้บริโภค เช่น การใช้จ่ายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลหรือมูลค่าเงินโอนจากมาตรการภาครัฐ เพื่อวิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น อีกทั้งศึกษาดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษี (Tax Effort Index) เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในอาเซียน เพื่อประเมินศักยภาพของระบบการคลังในระดับภูมิภาค ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรพัฒนาการจัดเก็บภาษีจากผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในเศรษฐกิจดิจิทัลและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2569). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2569, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- กรมสรรพากร. (2569). ภาษีมูลค่าเพิ่มปีก่อนหน้า. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.rd.go.th/3403.html>
- คนละครึ่งพลัส. (2569). โครงการคนละครึ่งพลัส. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.xn--42caj4e1a2ame9b2cq0dyo.com/>
- ชนิกานต์ สังขว และ อิศศักดิ์ ทรัพย์วิโรบล. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มของสำนักงานสรรพากรภาค 12 (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วนาคารแห่งประเทศไทย. (2569). เครื่องชี้ภาวะการณ่ท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2569, จาก https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=875&language=TH
- ภารดี เสือจงภู. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ภาษีมูลค่าเพิ่มกับผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สถาบันพระปกเกล้า. (2569). ล็อกดาวน์. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A5%E0%B9%87%E0%B8%AD%E0%B8%84%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B9%8C>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2569). ดัชนีราคาผู้บริโภคชุดทั่วไป และอัตราการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2569, จาก <https://www.price.moc.go.th/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2569). ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ รายไตรมาส. สืบค้นเมื่อ 31 มกราคม 2569, จาก <https://www.nesdc.go.th/info/quarterly-gross-domestic-product-qgdp/>
- สุภัทมา สุอาสน์ดิรัจฉ. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษีมูลค่าเพิ่มและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช